

BROEDVOGELINVENTARISATIE

OOSTERMEENT

1989

Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken

Illustraties

Ed Hazebroek

Hans Schekkerman (omslag)

Typewerk

Gemma van Dam

© Copyright 1989 - Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken, Hilversum

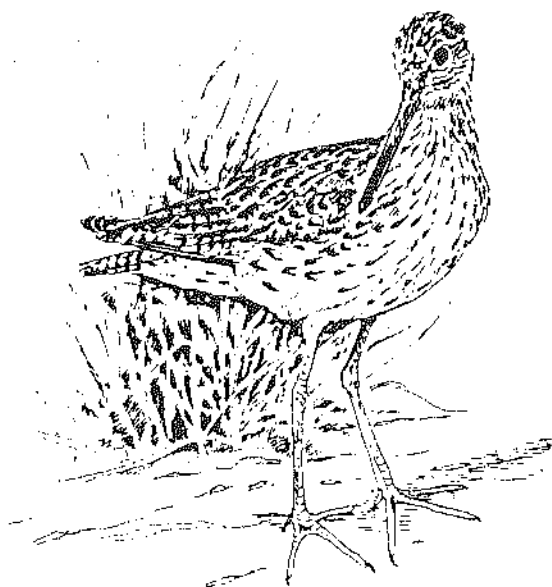
Productie van dit rapport kwam tot stand onder auspiciën van het Biogeografisch Informatie Centrum (BIC) van het Ministerie van Landbouw en Visserij. De verantwoordelijkheid voor de inhoud van dit rapport ligt bij de samenstellers. (89027)

Broedvogelinventarisatie

Oosterveent

1989

Dick A. Jonkers

VOGELWERKGROEP HET GOOI EN OMSTREKEN

Hilversum

1989

Uitgave: 66

Inhoud	blz.
1. Inleiding	3
2. Ligging en oppervlakte	3
3. Terreinbeschrijving	3
4. Beheer	4
5. Methode	5
6. Resultaten	5
7. Vergelijking met andere weidevogelgebieden	7
8. Andere vogelwaarnemingen	8
9. Geraadpleegde literatuur	9
10. Bijlagen	11

1. Inleiding

Binnen het kader van een door Rijkswaterstaat aan het Rijksinstituut voor Natuurbeheer verstrekte opdracht werd door mij in 1989 een broedvogelinventarisatie op de Oostermeent (gem. Blaricum) uitgevoerd.

Tot dan toe was de enige uitgevoerde integrale inventarisatie die van Van Beusekom (1989). Aan het eind van de jaren zestig maakte het gebied deel uit van één van de telgebieden die werd onderzocht voor de Avifauna van Midden-Nederland (Alleyn et al. 1970).

2. Ligging en oppervlakte

Het gebied wordt over het algemeen de Oostermeent genoemd. Dit is eigenlijk een verzamelnaam voor de graslandgebieden ten oosten van Huizen en ten noorden van Blaricum.

Van de meentgronden die onder de Oostermeent vielen zijn, nadat de overige waren volgebouwd, alleen het Vierde Kwadrant ten westen van rijksweg 27 en het oostelijk daarvan gelegen De Kampen nog over. Het laatstgenoemde gebied De Kampen, verder aangeduid als de Oostermeent, werd geïnventariseerd.

Het is te vinden op de topografische kaart 26 West en valt binnen het atlasblok 26-52.

De begrenzing van het geïnventariseerde deel wordt gevormd door rijksweg 27, de Gooise Zomerkade, Gooijergracht, het verlengde van de Meentweg en aansluitend daarop ongeveer het verlengde van de voormalige Hoofdweg.

De totale oppervlakte van het onderzochte gebied bedraagt circa 182 ha.

3. Terreinbeschrijving

De Oostermeent is één uitgestrekt graslandareaal waarin boomgroei ontbreekt. Dit wordt ontsloten door enkele doodlopende smalle verharde wegen, bestemd voor de agrariërs die er hun percelen hebben liggen. Veelal haaks op deze wegen liggen sloten die de grenzen van de meeste percelen vormen. De sloten wateren af op wat bredere hoofdwatertgangen die op hun beurt het water afvoeren naar de Gooijergracht. Aan het eind daarvan staat een gemaal dat het water uitslaat op het Eemmeer. Zoals gebruikelijk wordt er een winter- en een zomerpeil gehanteerd. Deze peilen zijn gelukkig niet zo extreem als in veel andere landbouwgebieden in ons land. De sloten liggen 's winters niet bijna droog en 's zomers staan zij niet abnormaal hoog. De hoogteligging van het gebied ligt tussen de 0,2 tot 0,4 m boven NAP.

Van de herfst tot in het voorjaar zijn er soms percelen waar water op blijft staan en die een drassig en slibachtig uiterlijk vertonen.

Een aantal graslanden wordt door middel van prikkeldraadafscheidings opgedeeld in kleinere eenheden. Aan de zijde van de rijksweg zijn daardoor een aantal kleine graslandjes ontstaan, waarop door 'hobbyboeren' schapen en paarden worden gehouden. Het totale aantal percelen is zesennegentig; de gemiddelde grootte is circa 1,9 ha.

Aan vaste opstallen zijn op drie plaatsen kleine opslag-/schuilgelegenheden voor vee aanwezig. In het weideseizoen op een enkele plaats een verrijdbare melkstal.

Bij de opname in maart bleek dat het overgrote deel van de Oostermeent uit graslanden bestond waarin diverse soorten grassen voorkwamen. Pollenvorming kwam daarin vrijwel niet voor en ook het aantal andere plantensoorten ertussen was gering. Twee percelen waren één of twee jaar daarvoor tot kunstweide omgevormd; enkele andere waren wat langer geleden gescheurd en opnieuw ingezaaid. Drie percelen waren verruigd.

4. Beheer

In maart waren op acht percelen schapen aanwezig, het merendeel ervan bleef daar het hele seizoen.

Begin april kwamen de eerste werkzaamheden op gang. Binnen enkele dagen waren vrijwel alle percelen gerold en gegierd. Bij een aantal daarvan werd eind april nogmaals gegierd. Het gebruik van stalmest werd één keer geconstateerd en ook het gebruik van kunstmest bleef beperkt.

Op drie percelen werd eind april met herbiciden gespoten.

Begin mei kwam het vee in het land. Merendeels betrof het jongvee, een enkele keer melkvee. Het aantal percelen waarop schapen met lammeren werden gehouden breidde zich uit. In twee graslanden werden paarden gehouden.

De aantallen van de veeëenheden per perceel liepen sterk uiteen. Voor melkvee waren dit 4-42, jongvee 3-16, schapen 3-164 en paarden/pony's 5 exemplaren per perceel. Na het maaien werden schapen voor nabeweidings ingezet. De combinatie jongvee-schapen kwam een enkele keer voor. Het gebruik van zgn. wisselweiden was incidenteel. Het maaien van de hooilanden zette op 15 mei in. Binnen een week was een groot deel op deze wijze bewerkt. Het maaisel werd binnen enkele dagen afgevoerd. Op 13 juni werd het laatste perceel gemaaid.

De verhouding weiland-hooiland was bijna gelijk.

5. Methode

Het gebied werd onderzocht volgens de territoriumkarteringsmethode, zoals beschreven in Hustings et al. (1985) en werd geheel doorkruist. De periode waarin het onderzoek plaatsvond, liep van eind maart tot eind juni. Er werden 27 bezoeken gebracht om het beheer vast te leggen; zes daarvan werden tevens gebruikt om te inventariseren. De inventarisatiedata waren 10-4, 17-4, 24-4, 8-5, 16-5, 30-5 en 9-6. Elke inventarisatieronde duurde gemiddeld 3,5 uur.

Voor het berekenen van het aantal broedparen werd gebruik gemaakt van de selectiecriteria zoals die in Van Dijk (1985) staan beschreven.

6. Resultaten

De aanwezigheid van zeventien verschillende broedvogelsoorten werd geconstateerd (Tabel 1). Dat zijn er vijf minder dan tijdens de door Van Beusekom (onpubliceerd) gehouden inventarisaties in 1988. Deze vogelsoorten behoren nog wel tot de broedvogels maar bezetten territoria die buiten het in 1989 onderzochte gebied vielen. Een soort die ook tot deze categorie behoort, is de Huiszwaluw, waarvan in 1989 tenminste vier paren broedden aan de enige boerderij die het gebied rijk is.

Hoewel er in 1988 circa 34 ha meer werd geïnventariseerd, liggen de aantallen weidevogels in vrijwel dezelfde orde van grootte. De stand van de Meerkoet was wat lager, evenals die van de Kievit. Dit hoeft geen reden tot verontrusting te vormen, want populaties kunnen van jaar tot jaar grote verschillen vertonen. Wanneer er echter bij langlopende inventarisaties een neergaande trend wordt geconstateerd, is waakzaamheid geboden. De Kempphaan is daar een voorbeeld van. Van de eertijds rijke kemphanenpopulatie is vrijwel niets meer over en dit lot lijkt ook de Oostermeent beschoren.

Een spectaculaire toename lijkt bij de Veldleeuwerik te hebben plaatsgevonden. Of de stand zich op dit moment handhaaft of dat de ontwikkeling zich nog verder voortzet, zullen inventarisaties in de toekomst moeten uitwijzen. Ook de stand van de Gele Kwikstaart is verheugend te noemen. Het is een soort die in het Nederlandse graslandareaal sterk is afgenomen. De cijfers van de aangrenzende Eempolders zijn hiervan een duidelijk voorbeeld. In 1970 286 broedparen, in 1976 slechts 13 (Van der Linden, Jonkers & Van Diermen 1976). De boerenzwaluwparen hadden hun nesten in twee kleine opstallen voor vee. De Witte Kwikstaarten nestelden in verrijdbare melkstallen.

Op twee percelen, elk circa 0,3 ha groot, waren respectievelijk tien en acht nesten van de Kievit aanwezig. De gebruiker van één van de percelen had daar

Tabel 1. Broedvogels van de Oosterveent (De Kampen) in 1988 (Van Beusekom ongepubliceerd) en 1989.

	1988	<u>1989</u>
Wilde Eend	+	1
Wintertaling	0	1
Zomertaling	1-2	2
Krakeend	0-1	1
Slobeend	5-9	6
Kuifeend	3	1
Meerkoet	10-15	7
Scholekster	19	17
Kievit	126-153	106
Kemphaan	2 m, 2 v	0
Grutto	88-95	92
Tureluur	28-29	30
Veldleeuwerik	30	47
Boerenzwaluw	+	2
Graspieper	15	17
Witte Kwikstaart	+	2
Gele Kwikstaart	27	25
Merel	+	0
Tuinfluitier	1	0
Fitis	?	0
Spreeuw	+	0
Huismus	+	0
Kneu	+	1
Rietgors	0-2	0

tien nesten van weidevogels gevonden. Het kolonieachtige optreden van de Kievit kan worden verklaard uit het ruige karakter van de graslandpercelen.

7. Vergelijking met andere weidevogelgebieden

Om een vergelijking te kunnen maken met andere weidevogelgebieden zijn de dichtheden van een aantal soorten per 100 ha berekend. Tegelijkertijd kan worden nagegaan of de uitkomsten het gebied als weidevogelreservaat in aanmerking zouden kunnen laten komen. Daarvoor bestaat de zgn. waarderingsnorm voor weidevogels. Het voorkomen van één paar weidevogels per 100 ha krijgt hiervoor één of meer punten. Hoe zeldzamer de soort in ons land, hoe meer punten. Eén paar Kieviten per 100 ha krijgt één punt; zes paar zes punten etc. Het totale aantal punten vormt de norm. Een potentieel weidevogelreservaat moet 75 punten per 100 ha bezitten. Een gebied met 75-100 punten is een goed weidevogelgebied. Met een totaal van 138 punten kan de Oostermeent tot de zeer goede weidevogelgebieden gerekend worden.

Voor de vergelijking zijn drie reservaten gekozen namelijk het Westzijdeveld en De Reef in de Zaanstreek in de polder Arkemheen bij Nijkerk (Tabel 2).

Tabel 2. Dichtheden van weidevogels per 100 ha in de Oostermeent, het Westzijdeveld, De Reef en Arkemheen.

	Oostermeent	Arkemheen	De Reef	Westzijdeveld
	1989	1985	1985	1985
Zomertaling	1	1	0,3	0,4
Slobeend	3	4	10	24
Scholekster	9	4	15	20
Kievit	58	56	40	25
Grutto	51	50	23	17
Tureluur	17	17	10	8
Veldleeuwerik	26	7	2	3
Graspieper	9	4	1	15
Gele Kwikstaart	14	-	0,3	0,2

De tabel laat zien dat de stand van de puur op grasland aangewezen vogels in de Oostermeent overwegend beter is dan die in De Reef en het Westzijdeveld. Slobeend en Scholekster daarentegen doen het beter in deze reservaten waarin veel bredere watergangen voorkomen.

8. Andere vogelwaarnemingen

Blauwe Reiger: geregeld foeragerende exemplaren, afkomstig uit de kolonie van de Valse Bosjes in Eemnes.

Lepelaar: 26-3 1 exemplaar foeragerend. Witte ring boven het linker loopbeen.

Zomertaling: 12-5 15 in één van de sloten.

Wintertaling: 9-6 1 paar.

Krakeend: 12-6 een paar met 6 jongen in de Gooijergracht.

Smient: 12-4 600 exemplaren foeragerend.

Kuifeend: 26-3 2 mannetjes, 30-5 1 paar, 9-6 2 mannetjes; 25-6 1 vrouwtje, 1 vrouwtje met 8 jongen en één paar.

Bergeend: 17-4 2 paar; 24-4 1 paar en één exemplaar; 28-4 2 exemplaren richting Noord; 2 exemplaren in de Gooijergracht; 30-5 3 exemplaren; 12-6 2 exemplaren.

Grauwe Gans: alleen waarnemingen van foeragerende exemplaren. 7-4 respectievelijk 17, 22 en 29 exemplaren; 14-4 22, 9 en 14 exemplaren; 17-4 36 exemplaren; 24-4 2 exemplaren; 28-4 3 exemplaren hoog richting Noord; 4-5 2 exemplaren; 8-5 7 exemplaren.

Brandgans: 17-4 1 exemplaar, foeragerend.

Knobbelzwaan: 22-6 een paar met vier witte en vier grijze jongen.

Buizerd: 26-3 een exemplaar zeer hoog uit Zuidelijk-Flevoland in zuidwestelijke richting. Van mei t/m juni geregeld een of twee exemplaren foeragerend. Een paar was broedvogel in de Valse Bosjes (Eemnes).

Sperwer: 24-4 1 vrouwtje jagend.

Rode Wouw: 26-3 1 exemplaar overvliegend in zuidelijke richting.

Bruine Kiekendief: geregeld twee jagende exemplaren. Er was een broedgeval in het rietveld bij de Stichtse Brug.

Grauwe Kiekendief: 17-4 een vrouwtje laag vliegend in noordelijke richting.

Boomvalk: 30-5 één exemplaar jagend.

Scholekster: 10-4 groep van 61 exemplaren op gegierd land; 17-4 groep van 69 exemplaren op Gooische Zomerkade; 4-5 groep van 15 exemplaren; 8-5 groepje van 8 exemplaren.

Goudplevier: 10-4 280 exemplaren; 14-4 314 exemplaren; 17-4 38 exemplaren; 8-5 twee exemplaren.

Bontbekplevier: 17-4 drie exemplaren op slikachtig grasland; 24-4 twee exemplaren op slikachtig grasland.

Steenloper: 24-4 één exemplaar op slikachtig grasland.

Regenwulp: 24-4 één exemplaar foeragerend en resp. 7 en 23 exemplaren richting noord.

Grutto: 8-5 groep van 26 exemplaren.

Zwarte Ruiters: 17-4 één exemplaar ; 4-5 één exemplaar.

Groenpootruiter: 24-4 één exemplaar; 8-5 twee exemplaren.

Bonte Strandloper: 10-4 één exemplaar op slikachtig grasland.

Kemphaan: 10-4 14 exemplaren; 24-4 4 exemplaren; 23-5 25 exemplaren; 9-6 16 exemplaren; 19-6 één exemplaar.

Holenduif: 26-3 één exemplaar; 10-4 6 exemplaren; 24-4 6 exemplaren; 9-6 2 exemplaren; 15-6 twee exemplaren; 19-6 twee exemplaren.

Houtduif: 4-5 vier exemplaren; 9-6 6 exemplaren.

Koekoek: 4-5 één exemplaar; 16-5 twee exemplaren; 15-6 één exemplaar.

Gierzwaluw: 24-4 één exemplaar laag richting noord.

Paapje: 23-5 drie exemplaren.

Huiszwaluw: enkele paren broedvogel aan de boerderij Meenthorst.

Oeverzwaluw: 25-5 twee exemplaren.

Graspieper: 24-4 totaal 129 exemplaren rondzwervend.

Witte Kwikstaart: geregeld één of twee exemplaren. Maximum 9 exemplaren op 26-3.

Gele Kwikstaart: 4-4 15 exemplaren; 10-4 6 exemplaren; 17-4 20 exemplaren; 24-4 33 exemplaren; 28-4 10 exemplaren; 4-5 5 exemplaren.

Kramsvogel: 17-4 13 exemplaren.

Tapuit: 20-4 één exemplaar; 24-4 één exemplaar; 28-4 één exemplaar; 3-5 één exemplaar; 12-5 twee exemplaren.

Rietgors: geregeld één of twee exemplaren omgeving Eemmeer.

Groenling: 24-4 één exemplaar overvliegend.

Kneu: 26-3 drie exemplaren; 24-4 12 exemplaren; 28-4 14 exemplaren.

Zwarte Kraai: geregeld enkele exemplaren. Maximaal aantal vier exemplaren op 9-6.

9. Geraadpleegde literatuur

- Alleijn, W.F., L.M.J. van den Bergh, S. Braaksma, Th.J.F.A. ter Haar, D.A. Jonkers, H.M. Leys & J. van der Straaten. Avifauna van Midden-Nederland. Van Gorcum, Assen.
- Beusekom, R.F.J. van z.j. Broedvogellijst 1988 Oostermeent ('Vierde Kwadrant') en de Kampen. Ongepubliceerd.
- Dijk, A.J. van 1985. Handleiding Broedvogelmonitoring-project. SOVON Arnhem.

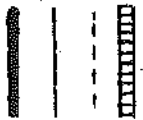
- Hustings, M.F.W., R.G.M. Kwak, F.P.M. Opdam & M.J.S.M. Reijnen (eindredactie) 1985. Vogelinventarisatie. Natuurbeheer in Nederland. Deel 3. PUDOC Wageningen.
- Hut, R.M.G. van de 1987. Ontwikkelingen van de broedvogelstand van de Reef en het Westzijderveld in de afgelopen twintig jaar. De Grutter 11 (4): 77-85.
- Jonkers, D.A. 1986. Het broedvogelonderzoek in 1985 in een aantal onderzoekgebieden. Rijksinstituut voor Natuurbeheer Leersum.
- Linde, H.F. van der, A.L. Jonkers & J. v. Diermen 1976. Weidevogelonderzoek in Eemland. Staatsbosbeheer.

inventarisatiegrens

sloot

prikkeldraad

landbouwweg

Gooijergracht

Bemmeer

